

ÇANAKKALE MUHAREBELERİNİ KONU EDİNER ROMANLAR ÜZERİNE

On The Fictions Concerning The Battles of Çanakkale

Celal MAT *Maltepe Askeri
Lisesi, Üstteğmen*

BAU
SBD
17(1)
81

ÖZ

Taşıymış olduğu büyük öneme rağmen Çanakkale Muharebelerinin, Türk romancılığında yeteri kadar ve hak ettiği ölçüde işlendiğini söylemek, oldukça güçtür. Bunda, büyük ölçüde bir "harp edebiyatı" geleneğinin olmaması kadar, art arda gelen savaşların ve kazanılan zaferlerin de etkisi söz konusudur. Nitekim, Çanakkale Muharebelerinden neredeyse hemen sonra başlayan Kurtuluş Savaşı ve bu savaşın ardından kazanılan büyük zafer, bir bakıma edebiyatçıların dikkatini daha çok bu olaya yönlendirmelerine neden olmuştur. Türk edebiyatında Çanakkale Muharebelerini doğrudan konu edinen romanların sayısı, tespit edilebildiği kadarıyla sadece ondur. Çoğunlukla tarihî gerçekliğe bağlı kalma ve Çanakkale Zaferi'nin maddî ve manevî boyutlarını ortaya koyma endişesiyle yazılmış olan söz konusu romanların, büyük oranda edebî bir değer taşıdığını ifade etmek mümkün değildir.

Araştırmanın Temelleri: Çanakkale Muharebelerini doğrudan konu edinen romanlar.

Araştırmanın Amacı: Çanakkale Muharebelerini doğrudan konu edinen romanların genel niteliğini ortaya koymak.

Veri Kaynakları: Türk edebiyatında, Çanakkale Muharebelerini doğrudan konu edinen tüm romanlar.

Ana Tartışma: Çanakkale Muharebeleri, Türk romanında hak ettiği ölçüde işlenmiş midir? **Sonuçlar:** Çanakkale Muharebeleri, Türk romanında ihmal edilmiş bir konudur. Söz konusu muharebeleri doğrudan konu edinen romanlardan çoğu, nitelik açısından oldukça düşük bir seviyededir.

Anahtar Kelimeler: Çanakkale Muharebeleri, roman

ABSTRACT

It is rather difficult to say that the Battles of Çanakkale were treated in Turkish fictional literature sufficiently and deservedly despite their importance. This is resulted from consecutive wars and victories won as well as there was not "literature of war" on a large scale. Indeed, the independence War which began right after the Battles of Çanakkale and the great victory which have won after this war caused authors to interest with this incident. The number of fictions which treated the Battles of Çanakkale directly in Turkish literature is only ten as determined. It is impossible to express that the mentioned fictions which were written with concern of sticking to history and showing material and moral views of Çanakkale Victory have a literary value.

Bases of Research: The novels directly concerning the Battles of Çanakkale

Purpose of The Research: Presenting the general characteristics of the fictions directly concerning the Battles of Çanakkale

Resources of Data: The whole fictions concerning the Battles of Çanakkale in Turkish literature.

Main Discussion: Have the Battles of Çanakkale been worked on in Turkish fiction deservedly?

Conclusions: The Battles of Çanakkale are a neglected subject in Turkish fiction. Most of the fictions directly concerning the Battles of Çanakkale are at a low level qualitatively.

Key Words: The Battles of Çanakkale, fiction

GİRİŞ

Birinci Dünya Savaş'ında birçok cephede mücadele etmiş olan Osmanlı İmparatorluğu ve Türk toplumu açısından Çanakkale Cephesi'ndeki muharebelerin çok büyük bir önemi vardır. Kazanılan, yani, zaferle sonuçlanan tek cephe olmasının yanında bu muharebeler, daha sonra Anadolu'da başlamış olan Millî Mücadele'nin en önemli güç kaynağı olan millî şuurun, ilk defa büyük bir güç olarak kendisini göstermesi açısından da büyük önem arz eder.

Birçok cephede olduğu gibi Çanakkale Cephesi için de Anadolu'nun ve Osmanlı sahasının her yerinden birçok insan, gönüllü olarak savaşmış ve Türk insanı, o dönemin en büyük askerî gücüne karşı büyük bir zafer kazanarak "millet" olmanın ortaya çıkarabileceği sonuçları somut bir biçimde görme imkânını elde etmiştir.

Üsteğmen, Maltepe Askeri Lisesi, celalmat@mynet.com

Özellikle başta; Darülfünunlular, Tıbbiyeliler ve liseliler olmak üzere o dönemin birçok aydını ve genç insan gücü, gönüllü olarak cepheye gitmiş ve birçoğu da şehit olmuştur.

Taşınmış olduğu bu büyük öneme rağmen Çanakkale Muharebelerinin, Türk romancılığında yeteri kadar ve hak ettiği ölçüde işlendiğini söylemek, oldukça güçtür. Fransız filozof ve deneme yazarı Alain'ın "Düşünmek için durmak lâzımdır." sözü, basit görünmesine rağmen, aslında bu konuda oldukça açıklayıcı bir düşünceyi ifade etmektedir. Çanakkale Muharebelerinden önce cereyan eden Trablusgarp ve Balkan Savaşları ve bu savaşlardan alınan ağır yenilgiler, kaybedilen topraklar, tükenen insan gücü; daha sonra bütün dünyada olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğu'nu da derinden sarsan Birinci Dünya Savaşı ve bu savaşın sonucunda imparatorluğun dağılması ve Anadolu'nun işgali; daha sonra da Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde Anadolu'da başlayan Kurtuluş Savaşı, bir bakıma Alain'ın işaret ettiği şekilde sanatçıların, durup düşünmelerine, düşünüp yazmalarına, üretmelerine, bir şeyler ortaya koymalarına engel olmuştur. Trablusgarp Savaşı (1911) ile başlayan ve Kurtuluş Savaşı kazanılıp Cumhuriyet ilan edilerek yeni Türkiye Cumhuriyeti devletinin kurulması (1923) ile sona erdiği kabul edilen, son derece zor ve çok büyük gelişmelere sahne olan sürecin, sadece on iki yıllık bir zaman dilimini içeriyor olması, yazarların da yukarıda ifade edilen duruma düşmelerine neden olmuştur. Cumhuriyet'in ilanından sonra ise yazarlar, dikkatlerini daha çok Kurtuluş Savaşı'na yöneltmişler; Kurtuluş Savaşı'ndan önceki çok önemli süreci büyük oranda ihmal etmişlerdir.

Türk romancılığının Çanakkale Muharebelerine kayıtsız kaldığı ifade edilirken, Türk edebiyatında roman alanında söz sahibi olmuş, bu türde seçkin örnekler vermiş ve bir "roman yazarı" olarak edebiyat tarihine geçmiş isimlerden hiçbirinin, bu konuda bir eser vücuda getirmemiş olmasından da hareket edilmiştir. Gerçekten de genel olarak bakıldığında, Reşat Nuri Güntekin, Peyami Safa, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adıvar, Ahmet Hamdi Tanpınar, Tank Buğra veya Kemal Tahir gibi yazarların, Çanakkale Muharebeleri ile ilgili olarak herhangi bir eser ortaya koymamış oldukları görülür. Aynı yargının, Türk edebiyatında özellikle tarihî roman türünde isim yapan Feridun Fazıl Tülbentçi, M. Turhan Tan, Burhan Cahit Morkaya ve Abdullah Ziya Kozanoğlu gibi romancılar için de geçerli olması, ilginçtir.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "Kiralık Konak" romanında olduğu gibi bazı göndermelerin bulunduğu romanlar hariç tutulacak olursa, roman yazarlarının Çanakkale Muharebeleri gibi bir konu alanını ilk defa 1989 yılında fark etmeye başladıkları görülür. Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun, önce "Çanakkale İçinde Bir Dolu Testi" adıyla film senaryosu olarak yazdığı, daha sonra 1989 yılında romanlaştırdığı "...ve Çanakkale"yi müteakip kaleme alınan romanlar şöyle

sıralanabilir: Sezen Özol'un "Çanakkale Askerine Rütbe Gerekmez", Mehmet Niyazi'nin "Çanakkale Mahşeri", Buket Uzuner'in "Uzun Beyaz Bulut Gelibolu", Serpil Ural'ın "Şafakta Yanan Mumlar", İsmail Bilgin'in "Çanakkale'ye Gidenler-Şu Boğaz Harbi", ve "Gelibolu-Yenilmezlerin Yenildiği Yer", Rahmi Özen'in "Zulüm Dağlan Aşar-Çanakkale İçinde", Mehmet Kaplan'ın "Tarihe Sığmayan Destan Çanakkale" ve Sevinç-Salim Koçak'ın "Çanakkale'de Çocuklar Da Savaştı".

83

İşte bu çalışmada, Çanakkale Muharebelerini doğrudan konu edinen romanların, vaka, şahıs kadrosu, zaman ve mekân özellikleri açısından genel bir değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

1.ÇANAKKALE MUHAREBELERİNİ KONU EDİLEN ROMANLAR

1.1. Vaka

Bilindiği üzere vaka, "herhangi bir alaka ile bir atada bulunan veya birbiriyle ilgilenmek mecburiyetinde kalan fertlerden en az ikisinin karşılıklı münasebetlerinin tezahürü" (Aktaş, 1991:48)'dür.

Çanakkale Muharebelerini konu edinen romanlarda vaka, söz konusu muharebeler merkez alınarak oluşturulmuştur. Bazı romanlarda vaka, tamamen muharebelerin başlangıcı ve sonuçlandırılması ile paralellik teşkil ederken, bazı romanlarda muharebelerin fon olarak tutulduğu ve roman sanatının esaslarından olarak belli bir itibarî vaka (Aktaş, 1991:47)'nin oluşturulduğu görülmektedir. Vaka yönünden Çanakkale Muharebelerini konu edinen romanlarla ilgili olarak şu genel saptamalarda bulunulabilir:

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun nehir roman özelliğindeki".. .ve Çanakkale" üçlemesi (1-Geldiler, 2-Gördüler, 3-Döndüler), söz konusu romanlar içinde kurgusu sağlam bir biçimde oluşturulmuş romanlardan biridir. Romanda vakalar; Yüzbaşı Ali'nin merkezinde Şam, Beyrut, Kanal; Çanakkale Cephesi ve İstanbul'daki üç ayrı geniş mekânda geçer. Başlangıçta şahıslar guruplar hâlinde bu üç ayr› mekâna dağılmışlardır. Yazar bu mekânlara yerleştirdiği şahısların var olma savaşı içerisindeki maceralar›n› takiben devri vermeye çalışır. Kahramanlar şahsî maceralarını yaşarken aynı zamanda bir milletin macerasını da sergilerler. Bir yandan Şam, Beyrut, Kanal üçgeninde Birinci Dünya Savaşı'nın cereyan ettiği bir cephe değişik yönleriyle yansıtılırken; bir yandan da büyük bir savaşın içinde olan bir İmparatorluğun başkenti; sosyal yaşamı, vurgunculan, politikacıları, devlet adamları, çeşitli görüş ve düşüncedeki gençleri açısından oldukça geniş bir perspektifte ortaya Balıkesir konulmuştur. Gerek Şam, Beyrut, Kanal üçgeninde gerekse de İstanbul'da geçen

Üniversitesi

so^BUimier vs ^a^mii işaret ettiği odak nokta, hep Çanakkale Cephesi olur. Üçlemenin son kitab›

Cilt 17 Sayı I

«IIHoo⁰⁰⁷ "Döndüler"de ise hâkim olan mekân, Çanakkale Cephesi'dir.

Sezen Özol'un "Çanakkale Askerine Rütbe Gerekmez" roman›nda, her ne kadar Çanakkale Cephesi'nde cereyan etmiş olan çeşitli muharebelerden bahsedilmiş

olsa da roman, başkahraman konumundaki İbrahim Aga'nın etrafında gelişen vakalara bağlı olarak oluşturulmuştur. Nitekim romanın asıl vakası, İbrahim Aga'nın yaşadığı Gonen'e seferberlik emrinin gelmesiyle başlar; yine İbrahim Aga'nın askere yazılıp Çanakkale Cephesi'ne gitmesi ve oradaki muharebelerde yer almasıyla devam eder ve nihayetinde söz konusu cephedeki savaşın sona ermesiyle birlikte İbrahim Aga'nın tümüyle beraber Filistin Cephesi'ne gitmesiyle sona erer.

Çanakkale
Muharebelerini

Konu

84

Mehmet Niyazi'nin "Çanakkale Mahşeri" adlı romanında vaka, savaşın bizzat kendisidir. Zira roman; Oğuz Amca, Hasan Şakir ve Müderris Rasih Efendi gibi kahramanların etrafında Çanakkale'ye İtilaf Güçlerinin ilk saldırılarının gerçekleştiği **3 Kasım 1914 ile İtilaf Güçlerinin yenilgiyi kabul edip Ocak 1916'daki** geri çekilişlerine kadar olan süreci ihtiva etmektedir. **Boğaz'daki deniz savaşları; Gelibolu'da Aytepe, Anburnu, İntepe, Seddülbahir, Alçıtepe, Kocaçimentepe, Kabatepe, Teketepe, Anafartalar, Conkbayın** gibi yerlerde geçen kara savaşları ve cephe gerisine dair anlatılanlar, romanın asıl konusunu oluşturmaktadır.

Buket Uzuner'in "Uzun Beyaz Bulut Gelibolu" romanı, oldukça özgün bir vakaya sahip olmasıyla dikkati çekmektedir. Yeni Zelanda'da Wellington'da bir klinikte psikolog olarak çalışan Victoria Taylor veya romandaki kısa adıyla Viki'nin, Büyük dedesi Alistair John Taylor'un izini bulmak için Gelibolu'ya gelmesi ve Beyaz Hala ile tanışıp büyük dedesinin hikâyesini öğrenmesi, asıl vakayı oluşturur. Yazar, Birinci Dünya Savaşı içinde cereyan eden Çanakkale Muharebelerini, romanın aktif zamanı içinde ele almamış; söz konusu muharebeleri fon olarak kullanıp, bazı hususları vurgulamak için onu hareket noktası olarak kabul etmiştir. Teğmen Ali Osman ve Alistair John Taylor'un mektuplarıyla geriye dönüşler yapılmış ve muharebe ortamından ziyade, bu kişilerin bakış açılarıyla "savaş" olgusu çeşitli yönleriyle irdelenmiştir. Alistair John Taylor'un bakış açısından hareketle özellikle Anzakların genel durumu ortaya konmaya çalışılırken, Teğmen Ali Osman'ın bakış açısıyla da savaşa gönüllü olarak katılan aydınların durumu gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

Serpil Ural'ın "Şafakta Yanan Mumlar" adlı romanı da, konusu bakımından dikkat çeken bir yapıya sahiptir. Roman, tarihî gerçekliği yani Çanakkale Muharebelerini bir fon olarak kullanıp bu muharebeleri bir hareket noktası olarak ele almıştır. Avustralya'nın Sydney kentinde yaşamakta olan Peggy'nin, annesi ile Gelibolu'ya gelip Şafak Törenine katılması gibi basit bir vakaya sahip olan romanı asıl önemli kılan, onun ve Çanakkale'nin Eceabat bölgesinde annesiyle yaşayan Zeynep'in bu savaşla ilgili düşünceleridir. Tek bir zincir hâlinde (Aktaş, 1991: 76) gelişen vakanın yanında Hasan Dede ve Peggy'nin büyük dedesi Frank ile ilgili hatıralar ve mektuplarla savaşın cereyan ettiği 1915 yılına dönüşler söz konusudur. Bu geriye dönüşlerde anlatılanlar, tarihî gerçeklikle uyum gösterir. "Şafakta Yanan Mumlar",

›pk› Buket Uzuner'in "Uzun Beyaz Bulut Gelibolu" adlı roman› gibi, bu tarihî vakay› ve bu vakan›n kahramanlann› aynnt›s›yla hikâye etmenin yerine, bunlan sadece bir hareket noktas› kabul ederek, bu tarihî vakalann günümüze bakan yönü yani evrenselliği üzerinde yoğunlaşır.

İsmail Bilgin'in "Çanakkale'ye Gidenler-Şu Boğaz Harbi" romanı, iki ana bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde 18 Mart 1915 yılındaki deniz savaşı öncesinde İtilaf Devletleri tarafından gerçekleştirilen küçük çaptaki bombalamalar ve başta oldukça vatansever birer kahraman olan Mülkiyeli Ragıp, Doktor Mehmet Nazif, cami hocası Hasan Hoca, Üsteğmen Halit Mustafa ve Deli Kemal olmak üzere halkın Çanakkale Cephesi'ne olan bakış açısı ortaya konurken, ikinci bölümde, bütün kahramanliklan ve ayrıntılarıyla 18 Mart 1915'te kazanılan büyük zafer anlatılmaktadır. Romandaki esas vakay›, söz konusu kahramanlann›n, gönüllü olarak Çanakkale Cephesi'ne girmeleri oluşturur.

Bu romanın devamı mahiyetinde yazılan, yine İsmail Bilgin'in "Gelibolu-Yenilmezlerin Yenildiği Yer" adlı romanı ise, 25 Nisan 1915'te başlayan çıkarma harekât› öncesinden (23.14 Nisan 1915) İtilaf Güçlerinin yenilgiyi kabul edip Ocak 1916'daki geri çekilişlerine kadar olan süreci ihtiva etmektedir. Bu süreç içerisinde Çanakkale Cephesi'nin çeşitli bölgelerinde cereyan eden muharebeler ve "Çanakkale'ye Gidenler-Şu Boğaz Harbi" roman›nda da geçen Mülkiyeli Ragıp, Doktor Mehmet Nazif, cami hocası Hasan Hoca, Üsteğmen Halit Mustafa ve Deli Kemal gibi vatansever kişilerin göstermiş olduğu kahramanlıklar, romanın vakasını oluşturur.

Rahmi özen'in "Zulüm Dağlan Aşar-Çanakkale İçinde" adlı roman›, Çanakkale Muharebeleri ile ilgili konu edinen romanlar içinde, muharebelerin cereyan ettiği cephe ortam›ndan ziyade cephe gerisini ele alması açısından farklılık arz eder. Nitekim Oğlu Ahmet'i Irablusgarp Cephesi'ne gönderip şehit veren Fatma Ana'nın, daha sonra da ortanca oğlu Mehmet'i Çanakkale'ye göndermesi ve onun da şehit olduğu haberini alması, Şair ve etrafında toplanan yörenin ileri gelenlerinin cephe gerisinde manevî bir güç oluşturması, Fatma Ana'nın gelininin gönüllü olarak cepheye gitmesi ve savaşın Türklerin zaferiyle sonuçlanması, romanın vakasını oluşturur.

Mehmet Kaplar'ın "Tarihe Sığmayan Destan Çanakkale" romanı, itibarî vakadan oluşan bir romandan çok, Çanakkale Muharebeleriyle ilgili birbirinden bağımsız çeşitli vaka ve anekdotlann anlatıldığı bir kitap intibasını verir. Romanın Sökeli Hasan merkezinde var olduğu söylenebilecek tek vakası ise, bir roman boyutundan ziyade kısa bir hikâye boyutundadır. Sökeli Hasan, 71 nolu gemide kan pıhtısı temizleme eri olarak görev yaparken, Cevat Paşa'nın onu emireri olarak yanına alması, bir bombardıman sırasında Sökeli Hasan'ın bir bacağını kaybetmesi, daha

sonra hastaneye yattıktan sonra hemşire Bella Raşel'le Yahya Çavuş tarafından nikâhlanmın kıyılması, bir ayağı olmamasına rağmen Sökeli Hasan'ın haberci olarak cephede görev yapmaya devam etmesi ve sonunda Cevat Paşa'nın isteğiyle Bella Raşel'le birlikte memleketine dönmesi, eserdeki birbiriyle ilintili olan tek itibarî vakadır.

Konu

Sevinç Koçak ve Salim Koçak tarafından birlikte kaleme alınmış olan "Çanakkale'de Çocuklar Da Savaştı!" adlı roman ise, Çanakkale Cephesi'nde cereyan etmiş olan muharebelerin 25 Nisan 1915'te başlayan Kara Muharebeleri ve sonrasını ele alır işler. Romanın asıl vakası, yaşları dokuz ile on beş arasında değişen Sinan, Yusuf, Hasan, İsa, Murat ve Emre'nin cereyan etmekte olan savaşta vatan savunması için ant içmeleri ve özellikle Sinan'ın köylüler arasında "Karayıldız" olarak bilinen Ayşe ile birlikte bu uğurda vermiş olduğu mücadelelerden oluşur.

1.2. Şahıs Kadrosu

İtibarî eserde nakledilen veya değişik şekillerde ifade edilen vakanın zuhuru için gerekli insan ve insan hüviyeti verilmiş diğer varlıklar ve kavramlar, 'şahıs kadrosu'¹ söz grubuyla adlandırılır (Aktaş, 1991:148).

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun "...ve Çanakkale" romanı, birçok yönden Çanakkale Muharebelerini konu edinen romanlar içinde belki de en başarılı olanıdır. Oldukça zengin bir şahıs kadrosuna sahip olan romanın diğer romanlara oranla ağır basan taraflardan biri de, şahıs kadrosunun psikolojik derinliği ile verilmiş olmasıdır. "Roman insanı anlatır; inşam anlatmayan, roman değildir. Büyük romancıdan en küçük romancıya kadar herkes inşam anlatır." (Yardım, 2000: 121) diyen yazarın bu romanı, diğer romanlarında olduğu gibi çok kalabalık bir şahıs kadrosu ve yoğun bir maceradan meydana gelmiştir. Yazar, bu romanında âdeta bir milletin macerasını vermek istemiştir. Bu macerayı her tararından kucaklamak için de vakalar dizisi icat etmiş, bunları tek gayede bMeştirmiştir. Sepetçioğlu'nun bütün romanlarında ana şahıs kadrosunu, Türk'ün seciyesine ve bir destanın mahiyetine uygun "alp-eren" tipleri meydana getirirler, "...ve Çanakkale"de Yanmyüz Sinan, Delidivane Osman Efendi, Zalim Nuru, Recep Çavuş ve Emre bu tipi temsil ederler. Bir "Aybüken Ebe" karakterinde çizilen Hala Hatun da bu gruba dâhil edilebilir. Ölümle âdeta alay eden bu tiplerin yanında bu savaşın bir aydınlık savaşı olduğunu vurgulamak isteyen doktor tipleriyle subaylar vardır. Bunların İttihat ve Terakki mensubu olmaları ve zafer kazanmaları önemlidir. (...) Eserde neslinin tek örneği olarak görülen Müderris Emin Efendi, öğrencilerini Çanakkale'ye yönlendirdikten sonra kendisi de oraya doğru yola çıkar. Yoldaki ölümüyle dramatik Osmanlı aydını tipini çizer (Argunşah, 1990: 57). Selameddin Bey, Berberakis, Melissa gibi menfi tiplerin de romanda bolca yer aldığı görülmektedir. Bu şahısların olumlu veya olumsuz tüm yönleriyle okuyucuyu devrin havasına çekmekte başarılı oldukları

söylenebilir. Selameddin Bey gibi ahlâkî değerlerini yitirmiş bir savaş vurguncusunun yan›nda Yahya Kaptan, Müderris Emin Efendi gibi birçok olumlu tip, okuyucuya Türk'ün gerçek iman gücünü gösterir (Dinç, 1999: 56). Romanda tarihî şahsiyetlere oranla itibarî kişilerin sayısı daha fazladır. Bunların en başında da romanın başkahramanı konumundaki Yüzbaşı Ali gelir.

Sezen Özol'un "Çanakkale Askerine Rütbe Gerekmez" adlı roman›, Çanakkale Muharebeleri sırasında göstermiş olduğu kahramanlıklarla kendi destanını yazan İbrahim Aga'nın hikâyesini anlatır. İbrahim Aga'dan başka Kellefin Mustafa, Seyfi Teğmen ve bir Anzak askeri olan Ian Smith'in ön plânda görüldüğü roman, Çanakkale'de Türk milletinin savaşı kazanmasında belki de en büyük rolü oynayan Türk milletindeki yüksek ruhu, kazanma azim ve iradesini, sarsılmaz iman› ve içlerinde hiçbir zaman sönmeyen vatan sevgisini anlatır. Kahramanlar›nın çok yönlü bir biçimde değil de, daha çok savaşa olan bakış açıları ve içinde buldukları harp ortamı bağlan›mında ele al›nıp işlendiği roman, bu yönüyle Çanakkale Muharebelerini konu edinen diğerk birçok romandan ayrılmaz. Gerçekte psikolojik derinlikten yoksun olan roman kişilerindeki çeşitli ruh hâllerinin, gösterme tekniği üe başarılı bir şekilde yansıtıldığı değerlendirilebilir, özellikle İbrahim Aga'nın savaşa olan yaklaşımı ve Ian Smith'in Türklere olan bakış açıları roman boyunca bir değişiklik gözlenirse de, romandaki şahıs kadrosunu oluşturan kişilerin düz/yal›nkat kahramanlar olduğu belirtilebilir. Ayrıca, Kellefin Mustafa, Seyfi Teğmen ve Ian Smith'in, birer "tip" oldukları; İbrahim Aga'nın ise savaş ortamında kendine has birtakım tutum ve davranışlarıyla bir "karakter" olduğu ifade edilebilir.

"Çanakkale Mahşeri", Çanakkale Muharebelerini konu edinen romanlar içinde şahıs kadrosu en zengin olan romandır. Aşağı-yukarı üç yüz şahsın adının geçtiği roman, bu bağlamda bir birey olarak insanın değil; bir dönemi yaşayan bütün bir milletin romanı olarak da değerlendirilebilir. Eserde şahıs kadrosunun oldukça geniş olması, yazarın herhangi bir karakter üzerinde derinleşmemesine ve romandaki şahısların "tip" ya da "figüratif unsur olarak kalmasına sebep olmuştur. Roman karakterleri; topluma millî şuur, inanç ve maneviyatı aşılacak üzere seçilmiş kişilerdir (Gülendam, 2006: 43). Eserde yer alan çoğu şahıs, psikolojik olarak derinlemesine ele alınmamakla birlikte Oğuz Amca, Hasan Şakir, Molla Kâzım, Rubert Brook gibi şahısların kişisel macerasına değinilmiş ve bu şahıslar, psikolojik olarak daha derin bir şekilde işlenmiştir. Fakat bir yazar, o atmosferi okuyucuya hissettirmek için malzeme olarak hayalî kahramanlar da kullanabilir. Buna karşın yazar, Çanakkale'de zaten birçok kahraman olduğu için, kendisinin böyle bir şey gerek duymadığını ve sadece romanda geçen olumsuz tipler Muzu: Ruşen'le Mendebur İdris'in gerçekte yaşamamış şahsiyetler olarak romana girdiğini ifade eder: "Şahsiyetlerin ikisi dış›nda diğerkleri yaşamış kimselerdir. Sadece, Muzır Ruşen'le

Mendebur İdris. Buna sebep de şu; Namık Kemal, 'Vatan yahut Silistre'yi yazınca tabii büyük bir gürültü koparıyor. Müspet manada gürültü koparıyor. Fakat Mizancı Murat haklı olarak diyor ki, burada hiç korkak adam yok. Aslında askerler arasında ölümden korkanlar, telaşlananlar da olur. Bu çok tabii bir duygudur. Hepsi sanki Çanakkale'den çıkmış gibi. Ben de romandaki bu doğal havayı bozmamak için, hayali iki şahsı romana dahil ettim" (Gülendam, 2002: 104). Yazarın sözünü ettiği Muzır Ruşen'le Mendebur İdris'in dışında "Çanakkale Mahşeri"nde hem İtilaf Güçleri tarafından, hem Türk kuvvetleri tarafından, hem de cephe gerisinden birçok kahramana yer verilmiştir. Çanakkale Muharebeleri sırasında İtilaf Güçleri içinde yer alan Müttefik Donanma Komutanı Amiral De Robeck, Akdeniz Müttefik Kuvvetler Komutanı General Ian Hamilton, İngiltere Savaş Bakanı Lord Kitchener, İngiltere Deniz Bakanı Winston Churchill, Anzak Kolordusu Komutanı General Birdwood, Rübert Brook; Türk kuvvetleri tarafından Kolordu Komutanı Esat Paşa, Müstahkem Mevki Komutanı Cevat Paşa, Harbiye Nazırı Enver Paşa, Beşinci Ordu Komutanı Liman Von Sanders, Anafartalar Grup Komutanı Mustafa Kemal, Oğuz Amca, Ezinelî Yahya Çavuş, Tıbbiyeli Hasan Şakir, Yusuf, Molla Kâzım, Teğmen Hüsamettin, Konyalı Mistik, Akyazılı Mehmet; cephe gerisinden Oğuz Amca'nın eşi Hatice Hanım, kızı Nadiye, daha sonra Çanakkale Cephesi'ne gelen küçük oğlu Mustafa, hatırlama yoluyla romanda geçen ve Sarıkamış Cephesi'nde şehit düşmüş olan Hasan ve Akif, Hatice Hanım ve Nadiye'ye kol kanat veren Hoca Ömer Efendi ve Hasan Şakir'in dedesi ve üniversite hocası Müderris Rasih Efendi... romanda yer alan çok sayıda kahramanların içinden öne çıkmış olanlardan bazılarıdır.

Buket Uzunerin "Uzun Beyaz Bulut Gelibolu" romanında, hâlde ve geçmişte olmak üzere iki farklı zamanda, toplam dört şahıs dikkati çeker. Bunlar, Beyaz Hala, Victoria Taylor, Teğmen Ali Osman ve Yeni Zelandalı Er Alistair John Taylor'dur. Beyaz Hala, son derece zeki, kültürlü, okuyan, kendisini geliştirmiş, babasının etkisiyle yüzyıl öncesinin sözcükleriyle iyice katlaştırmış, koyu bir İngilizce konuşan, bilge bir yapıya sahip olan, kimi özellikleriyle sıradan; kimi özellikleriyle de sıra dışı bir Anadolu kadını tipi çizerken; oldukça hassas ama bir o kadar da kararlı bir yapıya sahip olan Victoria Taylor, roman içinde birçok defa insancıl bir yaklaşımla; özellikle "savaş" olgusu ile ilgili olarak çeşitli görüşler ortaya koyarak evrensel bir bakış açısı geliştirmeye çalışır. Bu bakımdan Victoria Taylor'un, yazarın söz konusu mesele ile ilgili olarak romandaki sözcülerinden biri olduğu belirtilebilir. Bunun yanında yukarıda da ifade edildiği gibi romanda Teğmen Ali Osman ve Yeni Zelandalı Er Alistair John Taylor'un mektuplarıyla geriye dönüşler söz konusudur. Bu geriye dönüşlerle Çanakkale Muharebelerinin cereyan ettiği yıllar, romanda söz konusu iki karakterin bakış açılarıyla okuyucunun gözleri önüne serilmektedir. Dolayısıyla romanda "geçmiş" zamana ait anlatılanlarla ilgili olarak başta Teğmen Ali Osman ve

sonra da Er Alistair John Taylor başlıca karakterler olarak görülmektedir. Teğmen Ali Osman, Çanakkale Muharebelerini konu edinen bütün romanlarda görüldüğü gibi savaşa gönüllü olarak katılan Türk aydını tiplerinden biri iken; Alistair John Taylor, romanda o dönemde Yeni Zelanda'dan veya Avusturalya'dan kalkıp macera uğruna, savaşa dair hiçbir fikirleri olmadan, gönüllü olarak orduya yazılıp savaşa katılan gençlerin bir temsilcisi olarak yer almaktadır.

Serpil Ural'ın "Şafakta Yanan Mumlar" adlı romanının göze çarpan iki önemli kahraman vardır. Bunlar, itibari kişiler olan Peggy ile Zeynep'tir. Peggy, Sydney'de yaşayan Avustralyalı, - düşünce ve fikirleri ile değilse bile - genel anlamda "çocuk" yaştaymiş gibi bir intiba veren bir kızdır. Romanda yaşı belirtilmemiştir. Annesi Norma'nın dedesi Frank ve onun kardeşi Morris, Çanakkale Muharebelerinde bulunmuş ve Gelibolu'da savaşmış oldukları için, sık sık büyükannesi Tilly'den Gelibolu'daki bu savaşla ilgili hikâyeler dinlemiş ve bununla ilgili kafasında birçok soru oluşmuştur. Peggy, "çocuk" olarak nitelendirilebilecek bir yaştaymiş gibi görünse de 1915 yılında, Çanakkale'de cereyan etmiş olan bu savaşla ilgili olarak bir çocuktan beklenmeyecek ölçüde bir sorgulamaya girer. Zira ona göre, bilinmeyen bir ülkeye gidip tanınmayan bir ulusa karşı çarpışmanın bir anlamı yoktur. Ona göre savaşmanın bir amacı olmalıdır, ölmeyi de, öldürmeyi de geçerli kılacak önemli bir amaç... Ondaki bu sorgulama, çevresinde endişe yaratınca annesi onu, kafasındaki birtakım sorulara cevap bulsun diye, Gelibolu'ya, Şafak Törenine götürür. Zeynep, annesi Emine ile Çanakkale'nin Eceabat'ta bölgesinde yaşayan "çocuk" sayılabilecek yaşlarda bir kızdır. Babasının Almanya'ya çalışmaya gitmesinden sonra annesi, pansiyon işletmeye başlayınca, o da okuldan geriye kalan zamanlarda annesine yardım etmeye başlar. Zeynep de, tıpkı Peggy gibi Çanakkale'de 1915'te cereyan eden savaşın hikayeleriyle büyümüştür. Savaşın niçin başladığı, Anzakların kim olduğu, İngilizlerin neden Anzakları savaşa sürüklediği, Anzakların neden Gelibolu'ya gelip kendileriyle savaştığı gibi sorular, sürekli Zeynep'in kafasını kurcalayan konular olur. Başta Peggy ile Zeynep olmak üzere roman kahramanlarının derinlikten yoksun ve yüzeysel bir şekilde ele alınıp işlendiği muhakkaktır. Kişilerinin birbirinden çok farklı bir coğrafyadan ve kültürden bir araya geldiği romanda bu kişileri diğerlerinden ayırt edecek hiçbir kültürel özelliğe temas edilmemesi de ayrı bir sorun olarak gözükmektedir. Romanda Peggy'i Avustralyalı kılan hiçbir ayırt edici özellik olmamakla birlikte Zeynep için de durum Türklük açısından farklı değildir. Birbirinden tamamen farklı olması gereken söz konusu iki kahramanın olağanüstü benzerliğinin sebebine de romanda değinilmemiştir. Savaşa olan bakış açılan dışında, söz konusu iki kahramana ait hemen hiçbir karakter özelliğinin ortaya konmadığı roman, bu yönüyle eleştiriye açık bir yapıya sahiptir.

İsmail Bilgin'in "Çanakkale'ye Gidenler - Şu Boğaz Harbi" adlı romanında, oldukça geniş bir şahıs kadrosunun olduğu dikkati çeker. Mülkiyeli Ragıp'tan Doktor Mehmet Nazif'e, cami hocası Hasan Hoca'dan Üsteğmen Halit Mustafa'ya, sıradan bir balıkçı olan Deli Kemal'e ve İstanbul'da yaşayan bir Rum azınlık olan Hristo'ya kadar toplumun hemen hemen her tabakasından bir temsilci, romanda yer almıştır. Bütün bu ön plânda yer alan kahramanlardan tamamının ortak noktası, hepsinin de kuvvetli bir "vatan sevgisi"ne sahip olmalarıdır. Hangi eğitim seviyesinde, toplumun hangi sınıfına ait olursa olsun hepsinin birleştiği ortak nokta bu düşünce olmuştur ki onları haftanın belli akşamlarında, Eleni'nin Yenikapı'daki pansiyonunda bir araya getiren de yine bu düşüncedir. Ian Hamilton, Liman Von Sanders, Enver Paşa ve Ziya Gökalp gibi tarihî şahsiyetlerin yanında, İtilaf Güçleri içinde yer alan askerlerin de duygu ve düşüncelerinin yansımaları Leslie gibi kahramanlarda görülebilmektedir. Mehmet Nazif, Halit Mustafa, Hasan Hoca, Deli Kemal, Mülkiyeli Ragıp ve Edebiyatçı Sabri gibi kurgusal kahramanlar ile yazar, Çanakkale Muharebeleri sırasında her şeye rağmen, gönüllü olarak cepheye gidip büyük kahramanlıklar gösteren nice isimsiz kahramanı, okuyucunun zihninde canlandırmak istemiştir. Çünkü söz konusu karakterler, aslında o dönemde yüzlerce, binlerce benzeri bulunan kişileri temsil etmektedirler. Yazar, böylelikle tarihe soyut bir yaklaşımdan ziyade, somut bir yaklaşım ortaya koymuş ve o dönemde Türklerin sahip olduğu en önemli nitelikler olan vatan ve millet sevgisi, şehitlik, fedakârlık, yiğitlik, kahramanlık ve insanlık gibi hususları, itibarî kahramanlarla da olsa gösterebilmiştir.

Yine İsmail Bilgin'in "Geübolu-Yenilmezleri Yenildiği Yer" romanında, her ne kadar Akdeniz Müttefik Kuvvetler Komutanı General Ian Hamilton, Anzak Kolordusu Komutanı General Birdwood, Yahya Çavuş, 5. Ordu Komutanı General Liman Von Sanders, 27. Alay Komutanı Albay Şefik Bey, 27. Alay, 3. Tabur Komutanı Binbaşı Halis Bey, Anburnu Kuvvetleri ve 19. Tümen Komutanı Yarıbay Mustafa Kemal, Esat Paşa, Müstecip Onbaşı gibi tarihî şahsiyetler yer alsada, romanda daha çok "Çanakkale'ye Gidenler-Şu Boğaz Harbi" adlı romanda olduğu gibi Mehmet Nazif, Halit Mustafa, Hasan Hoca, Deli Kemal, Mülkiyeli Ragıp, Edebiyatçı Sabri, Leslie, Hristo ve Drazdov gibi kurmaca kahramanlar ön plâna çekilmektedir.

Romandaki kahramanların neredeyse tamamı idealize edilmiş kişilerdir. Hemen hepsi, içleri vatan sevgisi ile dolu, her şeye rağmen vatanları için ölmeye hazır ve neredeyse hiçbir olumsuz düşünceye sahip olmayan tiplerdir. Oysa savaş ortamının insanlarda ortaya çıkardığı travma gibi birtakım psikolojik sorunlar, durumundan şikâyetçi olma veya muharebeden, ölmekten korkma gibi hemen her savaşta varlığı söz konusu olan gerçekler, romanda pek yer bulmaz. Bir bakıma harp ortamındaki askerlerin psikolojisi derinliğine ele alınmamış; karakter ortaya konmamış ve çoğunlukla belli idealler etrafında birleşmiş tipler yaratılmıştır. Bu durum da, romanı gerçekçi olmaktan çok, hamasî birtakım duyguların uyandırılması için araç olarak

Çanakkale
Muharebelerini

Konu

ÇQ

kullanılmış olma konumuna sokar.

Rahmi Özen'in "Zulüm Dağlan Aşar-Çanakkale İçinde" adlı romanında, çok zengin olmasa da romanın konusuna uygun kahramanların olduğu görülmektedir. Kahramanların karakteristik özelliklerinden ziyade tipik özelliklerinin ön plâna çıktığı bu romanda da, aykırı herhangi bir tip olmamakla birlikte, kişilerin psikolojik olarak çok da fazla derinlemesine işlenmediği görülmektedir. Romanda tamamen idealize edilmiş bir şahıs kadrosu vardır. Fatma Ana, Elifçe ve Şair'den; Nasrullah Camii İmamı Abdullah Efendi ve hatta Postacı Ali Efendi'ye kadar hemen bütün şahıs kadrosunu oluşturan kahramanlar, belli bir idealin, fikrin ve eylemin temsilcisi olarak bir araya gelmiş gibidir. Romanda söz konusu bu kahramanlar içinde en çok, yüreği acılarıyla yoğrulmuş olmasına rağmen içi hâlâ vatan sevgisi ile dolu olan "Anadolu kadını" tipinin birer temsilcisi olarak yer alan Fatma Ana ve Elifçe ile bilgisi, kültürü, görgüsü ve fikirleriyle Anadolu insanına ışık tutan, halkla bütünleşmiş, onların üzerinde ama onlardan biri olan, ideal bir aydın tipi olarak yer alan Şair, ön plâna çıkmaktadır. Romanın ön plândaki kahramanlarından biri olan Şair -ki romanda aslında isminin Akif olduğu vurgulanır- gerçekte okuyucuya Mehmet Akif Ersoy'u hatırlatır. Bunda, Şair'in roman boyunca dile getirmiş olduğu bütün şiirlerin Mehmet Akif Ersoya ait olmasının da payı vardır. Romanda; Fatma Ana, Elifçe ve Şair'in dışında daha birçok ikinci, üçüncü plânda kalan kahraman vardır. Bunlar; Fatma Ana'nın cepheye gidip şehit olan oğulları Ahmet ile Mehmet; Nasrullah Camii İmamı Abdullah Efendi; mahalle muhtarı Halil Efendi; Elifçe ile beraber Çanakkale Cephesi'ne gönüllü olarak giden Hürü gibi kahramanlardır. Bütün bu kahramanların vatansever, ülkesi ve milleti için canlarını seve seve feda edebilecek kadar yiğit, son derece inançlı ve iman sahibi kişiler olması, hemen hepsinin sahip olduğu ortak bir özellik olarak değerlendirilebilir. Bu noktadan hareketle hemen hepsinin "karakter"den ziyade "tip" özelliği göstermesi de, ifade edilebilecek bir başka nokta olarak dikkati çekmektedir.

Mehmet Kaplan'ın "Tarihe Sığmayan Destan Çanakkale" adlı romanı, kurgusal yönden şahıs kadrosunun oldukça kısır olduğu bir romandır. Birbirinden bağımsız ve birbiriyle neden-sonuç ilişkisi yönünden kurgulanmamış birçok vakanın/anekdotun anlatılmış olduğu romanda, birtakım tarihî şahsiyetlerin yanında kurgusal nitelikte sadece iki kahraman göze çarpmaktadır: Bunlardan ilki, romanın başkahramanı Sökeli Hasan iken; diğeri de Bella Raşel'dir. Sökeli Hasan, romanda memleketini, ailesini bırakıp Çanakkale Cephesi'ne vatan savunması için gelen binlerce Türk gencinin temsilcisi olarak yer eden bir tip olarak yer almıştır.

Sevinç Koçak ve Salim Koçak tarafından birlikte kaleme alınmış olan "Çanakkale'de Çocuklar Da Savaştı" isimli roman, Türk çocuklarının kendilerini rahatlıkla özdeşleştirebilmeleri açısından neredeyse tamamen çocuk kahramanlardan

oluşmuştur ve bu yönüyle de Serpil Ural'ın "Şafakta Yanan Mumlar" adlı romanı ile birlikte Çanakkale Muharebelerini konu edinen romanlar içinde farklı bir yeri vardır. Nitekim Yaşlan dokuz ile on beş arasında değişen Sinan, Yusuf, Hasan, İsa, Murat ve Emre ile köylüler arasında "Karayıldız" olarak bilinen Ayşe, romanın başlıca Muharebelerini kahramanlarıdır. Romanda Sinan ve Ayşe'nin dışında kalan Yusuf, Hasan, İsa, Murat ve Emre, fazla ön plâna çıkmayan, daha çok yardımcı kahraman konumundaki kişilerdir. Söz konusu bu kahramanların hepsi de, vatan sevgisi, cesaret, yiğitlik, gerekirse vatan ve millet uğruna ölmek gibi yüce değerlere sahip olan ve bu değerleri kendilerine yaşam biçimi hâline getirmiş kişilerdir. Tamamı son derece yoksul olan, üzerlerinde doğru dürüst giyeceği olmayan, tek sahip oldukları şeyin "vatan" ve "özgürce yaşam" olduğunun farkına varan gençlerdir. Romanda adlan geçen ve şahıs kadrosunu oluşturan söz konusu kahramanların neredeyse tamamı, "tip" özelliği gösterir. Özellikle Sinan ile Ayşe, içinde buldukları durumun vahametini aldırmaksızın, tamamen vatan sevgisi ile hareket ederek, vatanın bağımsızlığını ve milletin bekasını her şeyin üstünde tutan ve bu uğurda ölümü bile göze alan Türk gençliğini temsil etmektedirler. Eserde, onların -bu yönlerinin dışında- herhangi bir karakteristik özelliğine yer verilmemiş; bir bakıma eserin okuyucusu olarak düşünülen bugünkü Türk gençliğine birer model olarak ortaya konulmuşlardır. Bu müspet özelliğinin dışında eserin bir roman olduğu düşünülürse şahıs kadrosunu oluşturan kahramanların psikolojik derinlikten mahrum bir şekilde ele alınıp işlenmesi, eleştirilebilecek bir nokta olarak görülebilir.

1.3. Zaman ve Mekân Unsurları

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun "...ve Çanakkale" romanında yer alan tüm vakalar, en geniş anlamıyla Birinci Dünya Savaşı yıllarında geçmektedir. Roman, 4. Ordu'nun Cemal Paşa komutasında 2 Şubat 1915'te başlayıp, 3 Şubat 1915'te yenilerek geri çekildiği Kanal Harekâtı sonrasında, İtilaf Güçlerinin yenilerek Çanakkale Cephesinden geri çekilmeye başladıktan aşağı-yukarı Ağustos 1915 tarihine kadar olan zaman dilimini; Türk insanının yüksek karakterini, sonsuz inancını ve cesaretini ortaya koyarak anlatmaktadır. Yani roman, aşağı-yukarı yedi-sekiz aylık bir zaman dilimini ihtiva etmektedir. Eserde kronolojik zaman takibi söz konusudur. Herhangi bir geriye dönüş yoktur. Romanın ilk sayfalarından son sayfalara kadar ele alınan vakalar, vaka zamanını net bir şekilde ortaya koyar ve tarihsel zamanın belirlenmesine yardımcı olur. "...ve Çanakkale" üçlemesinde "mekân" unsurunun oldukça önemli bir yer teşkil ettiği görülmektedir. Romanda genel olarak üç farklı mekân söz konusudur. Bunlar: Şam, Beyrut, Kanal üçgeni; İstanbul ve Çanakkale Cephesi'dir. İlk olarak Şam, Beyrut, Kanal üçgenine bakıldığı zaman bu mekân unsurunun, vakaların geçtiği yeri işaret etmekle birlikte, söz konusu bu mekânlar, aynı zamanda bir zamanlar üç kıtaya hâkim olan Osmanlı İmparatorluğu'nun artık eskisi

gibi bu yerlerde iktidarının kalmadığının bir göstergesi olarak da değerlendirilebilir. Vakaların geçmiş olduğu mekânlardan biri olan İstanbul, üç farklı mekânla romanda yer etmiştir. Bunlardan ilki, Galiçya ve öteki cepheleri görmüş olan Yanmyüz Sinan'ın kahvesidir. Burası, Müderris Emin Efendi, ilk önceleri Muallim Doğan Bey, Yanmyüz Sinan, Sabri, Aydın Bey gibi vatansever, millî duygulan son derece gelişmiş ve memleket meselelerine duyarlı kişilerin, bir başka ifadeyle İstanbul'da bulunan İttihat ve Terakkicilerin buluşup, sohbet ettikleri ve çeşitli konularda tartıştıkları, görüş alış-verişinde buldukları bir yer olarak dikkati çeker. Nitekim bu kişilerden, sonradan Cavidan yüzünden yoldan çıkan Muallim Doğan Bey ile çok istemesine rağmen bir türlü Çanakkale'ye gidemeyen Sabri hariç hemen hepsi, vatan yolunda şehit olmuşlardır. Romanda İstanbul'da geçen vakalarla ilgili mekânlardan biri olan Doktor Mürsel Bey'in evi, azınlıklar ve savaş zengini Selameddin Bey'in muhteşem konağı karşısında İstanbul'da romanın diğer müspet kahramanların toplanan tek mekân olur. Çanakkale'ye gitmek istediği hâlde hasta annesi tarafından engellenen Sabri, annesiyle birlikte bu eve yerleşir. Fehamet ile annesinin isteği üzerine bu evde evlenir. Annesinin ölümünden sonra aynı evde kalan Hesna ve Delidivane Osman Efendi'nin grubuyla Çanakkale'ye gitmek üzere yola çıkan Sabri, annesinin vasiyetlerinin tesirinden kurtulamayarak geri döner. Bu onun macerasının trajik tarafını meydana getirir. Selameddin Bey'in muhteşem konağı ise; İmparatorluğun her yanında, özellikle Çanakkale Cephesi'nde var olma savaşı verilirken ve insanlar vatan, millet uğruna kan akıtıp canını ortaya koyarken, özellikle İstanbul'daki birtakım azınlıkların ve savaş zengini yozlaşmış insanların vatan, millet meselelerine duysız ve umursamaz bir biçimde yürüttükleri yaşam biçiminin bir sembolü olarak romanda dikkati çeker. İstanbul'da bulunan işgal kuvvetleri, savaş zenginleri yani vurguncular ve vurguncuları vuranlar İstanbul'un manzarasını kirleten unsurlar olarak görülürler. Bu kirliliğin sembolü ise, söz konusu konaktır. Mekân unsuru olarak ifade edilebilecek üçüncü yer ise aslında roman boyunca genel akışın odağında yer alan Çanakkale Cephesi'dir. Bir nevi, birbiriyle az-çok ilintili de olsa kendi maceralarını yaşayan, farklı yerlerdeki kişiler, önünde sonunda bir şekilde Çanakkale Cephesi'nde bir araya gelir. Kahramanların Çanakkale'de maceraları sahra hastanesiyle bağlantılı olarak gelişir. Doktor Mürsel, Hesna, Aydın, Zehra hastanede görev yaparlar. Yüzbaşı Ali Efendi, Binbaşı Zeki vasıtasıyla Mustafa Kemal'e bağlanır. Yanmyüz Sinan, Recep Çavuş ve çocuk Emre kahramanlık, delişmen tabiatları ve bilerek ölüme gidişleriyle birer alp-eren tipi çizerler. Onlara Zalim Nuru'nun ve Delidivane Osman Efendi'nin Çanakkale maceraları da eklenir. Çanakkale Cephesi'nde sıcak çatışma sahnelerinden ziyade cephe gerisinin yansıtıldığı romanda, muharebeler de daima fonda da olsa yerini kaybetmez. Ele almış olduğu konu ile de paralel olarak çoğunlukla açık mekânın kullanıldığı romanda, aynı konuyu işleyen diğer romanlarda

görülmeyecek ölçüde çevre tasvirlerine yer verilmiştir. Yer yer şiirsel bir üslupla yapılan bu tasvirler, vakanın geçmiş olduğu çevrenin daha iyi algılanmasını sağlamaktadır.

Sezen Özöl'un "Çanakkale Askerine Rütbe Gerekmez" romanında anlatılanlar, genel anlamda Birinci Dünya Savaşı yıllarında; özelde ise Çanakkale Muharebelerinin cereyan ettiği 1915 yılında geçer. Romanda verilen tarihlerle, vakanın tam olarak ne zaman başladığı ve yine tam olarak ne zaman sona erdiği tespit edilebilmektedir. Buna göre Gönen'e seferberlik emrinin geliş tarihi, romanın ilk sayfasında belirtildiği gibi 1914 yılının Kasım ayı ortalandır. İtilaf Güçlerinin yenilip geri çekildiği ve İbrahim Aga'nın da bulunduğu 9. Tümen'in Filistin Cephesi'ne gönderilme emrinin verildiği tarih olarak da romanın sonunda 1916 yılının Ocak ayı ortalan olarak ifade edilir. Yani romanda anlatılanlar, yaklaşık olarak on dört aylık bir zaman dilimini ihtiva etmektedir. Eserde, kronolojik bir zaman takibi olup, herhangi bir şekilde geriye dönüşler söz konusu değildir. Aslında baştan sona Çanakkale Muharebelerinin anlatıldığı romanda vakanın, cephe gerisi bir mekân olan Gönen Kasabası'nda başlamasına rağmen, romanın geneline hâkim olan muharebelere dair anlatılanlarda ise mekân, en genel anlam ile Çanakkale Cephesi'dir. Çevre tasvirine dair herhangi bir ifade bulunmamasına karşın, davulunu boynuna asıp halka çeşitli konularda duyurularda bulunan tellalı; çalışmak için tarlaya giden insanları; dükkânın önünü süpüren çarıklar; kahvede toplanıp sohbet eden mahalle sakinleri ve kaymakamı, Askerlik Şubesi ile Gönen, Anadolu'nun küçük, mütevazı bir kasabası görünümündedir. Seferberlik emrinin gelmesinden İbrahim Aga ile Keller'in Mustafa'nın asker olup cepheye gidinceye kadar olan bu kısa süreçte mekân, bahsi geçen Gönen Kasabası'dır. İbrahim Aga'nın helâlleşmek için annesi ve nişanlısı Kiraz'la görüştüğü bölümler hariç tutulacak olunursa, burada anlatılanlar, hep açık mekânlarda geçer. İbrahim Aga'nın Çanakkale Cephesi'ne gelerek 9. Tümen, 27. Alay'da görev almasından itibaren romandaki hâkim mekân Çanakkale Cephesi olur. Muharebeler esnasında cephe ortamı, siperler, karargâh olarak kullanılan çadırlar* sargı yerleri ve hastaneler, vakanın akışı içinde göze çarpan yerlerdir. Büyük oranda muharebelerin anlatıldığı bu bölümlerdeki vakalar, doğal olarak hep açık mekânlarda geçer. Muharebelerin canlı ve başanlı bir şekilde anlatıldığı romanda, muharebelerin cereyan ettiği yerlerin anlatımı ise ihmal edilmiştir. Vakaların cereyan etmiş olduğu yerlerin tasviri, neredeyse hiç yoktur. Romanda dikkati çeken bir başka mekân ise Avustralya'dır. Ian Smith'in askere çağıldığı ve çıkan savaş hakkında birtakım olumsuz yorumlarda bulunduğu Sydney'e atla iki saat mesafedeki çiftlik de, romandaki mekân unsurları içinde belirtilmesi gereken bir yerdir. Burada da açık mekân söz konusudur.

Çanakkale

h 1 ' i

Konu

----- ~

"Çanakkale Mahşeri", Çanakkale'ye İtilaf Güçlerinin ilk saldırılarının gerçekleştiği 3 Kasım 1914 ile İtilaf Güçlerinin yenilgiyi kabul edip Ocak 1916'daki geri çekilişlerine kadar olan süreci ihtiva etmektedir. Yani roman, yaklaşık olarak on beş aylık bir zaman dilimini kapsar. Zamanın kronolojik olarak ilerlediği romanda herhangi bir geriye dönüş söz konusu değildir. "Çanakkale Mahşeri"nde anlatılanlar üç farklı mekânda geçmektedir. Bunlardan biri muharebelerin cereyan ettiği Çanakkale Cephesi iken diğerleri ise daha çok cephe gerisine dair atmosferin ortaya konduğu İstanbul ve Oğuz Amca'nın memleketi olan Kemah'a bağlı bir köydür. "Çanakkale Mahşeri" romanında mekân unsuruna çok önem verildiği görülür. Mehmet Niyazi, savaşı tüm yönleriyle ve cephede yaşanan savaş gerçeğiyle aktarmak istediğinden mekân unsurunu da gözden kaçılmamış; mekânı daha ziyade savaş esnasındaki tahribatı ve savaş tasvirleriyle değerlendirmiştir. Bunun yanı sıra Çanakkale'nin mükemmel güzelliğini de bu toprakları ele geçirmek isteyenleri haklı çıkarıncasına över. Çanakkale'nin yetmiş farklı yerinin adının geçtiği eserde mekân, vakayla bütünlük gösterir. Yazarın bütün bir savaşı kaleme almaktaki amacı, eserde mekân sayısının artmasına neden olmuştur. Öyle ki roman içerisinde bir de Çanakkale haritası yer almaktadır. Okuyucunun ilgisinin yoğunlaşmasını zorlaştıran bu hususa rağmen, "merak unsuru"ndan yazarın başarılı bir şekilde yararlanmasıyla okurun eserden kopması engellenmiştir. Buna rağmen çok büyük oranda açık mekânın kullanıldığı romanda, mekân tasvirlerine gereği kadar yer verilmemiş olması, bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

Buket Uzuner'in "Uzun Beyaz Bulut Gelibolu" romanında iki farklı zaman kullanılır: Bunlardan biri, aktif zamanı yani şimdiki zamanı ifade eden "hâl"; diğeri ise, "geçmiş zaman"dır ki bu da, Çanakkale Muharebelerinin cereyan ettiği yıllardır. Gerçekte üç haftalık bir vaka zamanına sahip olan romanda mektuplarla geriye dönüş yapılarak geçmişe, savaş yıllarına dönülmekte ve zaman genişletilmektedir. Romanda vakaların cereyan ettiği yer, genel anlamda Çanakkale'dir. Romanın aktif zamanına ait vakalar çoğunlukla Eceyaylası Köyü'nde geçerken, geriye dönüşlerde ise mekân unsuru (Çanakkale Cephesi, Mısır...) sadece fon olarak kullanılmıştır. Romanda daha çok kapalı mekân hâkimdir.

"Şafakta Yanan Mumlar" romanında iki farklı zaman kullanılır: Şimdiki (hâl) zaman ve geçmiş zaman. Karakterler, ellerinde bulunan mektuplarla geriye dönüşlerde bulunur ve esasen bir hafta- on gün gibi kısa bir vaka zamanına sahip olan eser, geriye dönüşlerle zaman bakımından genişletilir. Romanda hem "yavaşlatma" hem de "zamanda atlama" yöntemlerinden yararlanır. Roman zamanda yapılan kırılmalar ile genişletilirken karakterlerin yaşadığı hâl zamanda atlamalara, geriye dönüşlerde ise yavaşlatmalara başvurulur. Gençlik romanı olarak yayımlanan ve kendisine daha çok çocukları muhatap olarak alan romanda vakanın cereyan etmiş olduğu mekânla ilgili olarak, diğer birçok romanda olduğu gibi çevre tasvirleri

üzerinde pek durulmamış, bu konu çoğunlukla ihmal edilmiştir. Vakaların hem kapalı hem de açık mekânda geçtiği görülür. Gelibolu Eceabat'taki Konak Pansiyon, romandaki başlıca kapalı mekân iken; Şafak Töreninin yapıldığı Anzak Koyu ise romandaki başlıca açık mekânı teşkil eder. Geriye dönüşlerin gerçekleştiği Muharebelerini bölümlerde ise Çanakkale Cephesi, en önemli mekân unsuru olarak görülür.

Çanakkale

Konu

^7

İsmail Bilgin'in "Çanakkale'ye Gidenler- Şu Boğaz Harbi" adlı romanında, vaka zamanı, Birinci Dünya Savaşı yıllarıdır. Çok net olarak roman, 3 Kasım 1914'teki İtilaf Devletlerinin Çanakkale Boğazı'nı ilk geçme denemesinden, 25 Nisan 1915'teki kara muharebelerinin başladığı tarihe kadar olan süreci kapsamaktadır. Yani romanda anlatılanlar aşağı yukarı beş buçuk, altı aylık bir zaman dilimini içermektedir. Romanda muharebe ortamının anlatıldığı bölümler, daha çok açık mekânlarda geçerken, diğer zamanlarda kapalı mekânlar ağırlıktadır. Gayrimüslimlerle ilgili olarak gelişen vakalarda İstanbul, Halit Mustafa'nın görevi gereği gitmek zorunda kaldığı Bulgar sınır ve müthiş bir ölüm kalım savaşının verildiği Çanakkale Cephesi, başlıca açık mekânlardır. Bunun yanında Eleni'nin Yenikapı'daki pansiyonu, roman kahramanların kendi evleri ve Leslie'nin bulunduğu Agamemnon zırhlısı, romandaki başlıca kapalı mekânlardır.

"Gelibolu-Yenilmezlerin Yenildiği Yer" romanında, anlatılanlar, Birinci Dünya Savaşı yıllarında, 1915 yılında geçmektedir. Roman, 25 Nisan 1915'te başlayan çıkarma harekâtı öncesinden (23 Nisan 1915) İtilaf Güçlerinin yenilgiyi kabul edip Ocak 1916'daki geri çekilişlerine kadar olan süreci ihtiva etmektedir. Yani romanda anlatılanlar, aşağı-yukarı sekiz-dokuz aylık bir zaman dilimini kapsamaktadır. Çok büyük oranda açık mekânın kullanıldığı romanda, genel anlamıyla Çanakkale Cephesi, başlıca mekân unsurunu teşkil eder. Muharebelerin cereyan ettiği Gelibolu Yarımadası, daha özelde Seddülbahir, Kumkale, Anburnu bölgeleri, siperler, çadır hastaneleri, İtilaf Güçlerine ait gemiler de başlıca mekân unsurlarıdır. Bunun dışında çok az da olsa İstanbul da romanda bir mekân unsuru olarak yer almaktadır. Romanda vaka ile mekân arasında direkt olarak ilgi kurulmasına karşın, çevre tasvirleri büyük çoğunlukla ihmal edilmiştir.

"Zulüm Dağları Aşar-Çanakkale İçinde" romanında da kronolojik zaman takibi söz konusudur. Herhangi bir geriye dönüşün olmadığı romanın ilk sayfasından son sayfaya kadar anlatılanlar, vaka zamanının belirlenmesinde yardımcı olur. Roman, Fatma Ana'nın büyük oğlu Ahmet'in Trablusgarp Cephesi'ne gitmesiyle başlar; arada yaşanan sürecin sonunda Çanakkale Cephesi'ndeki muharebelerin Türklerin zaferiyle sonuçlanmasıyla sona erer. Dolayısıyla roman, Trablusgarp Savaşı'nın Eylül 1911'de başladığı ve Çanakkale Muharebelerinin de kesin olarak 1915 yılının sonuna doğru sonuçlandığı düşünülürse, aşağı-yukarı dört, dört buçuk aylık bir zaman dilimini ihtiva etmektedir. Yalnız romanda "zaman" unsurunun çok

çabuk geçildiği görülür. Ahmet'in Trablusgarp'ta şehit olduğu haberinin gelmesinden sonra, zaman hızla geçilerek Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'na girdiği ve Çanakkale'de muharebelerin cereyan ettiği yıllara gelinir. Romanda mekân, yıllarca süren savaşlar yüzünden harap ve bîtap düşmüş Anadolu illerinden biri olan Kastamonu'dur. Daha özelde ise Nasrullah Efendi Camii'nin bulunduğu mahalle ve aynı yerde bulunan Camlı Kırathanesi'dir. Savaş yıllarında Anadolu insanının çekmiş olduğu çileler, söz konusu bu mahallede okuyucuya yansıtılırken; Şair, Nasrullah Efendi Camii tamamı Abdullah Efendi, mahallenin muhtarı Halil Efendi ve Postacı Ali Efendi gibi kişilerin Camlı Kırathanesi'nde geçen diyaloglarıyla da yine Anadolu insanının savaşa olan bakış açısı yansıtılır. Vakaların cereyan ettiği mekâna dair herhangi bir çevre tasvirinin bulunmadığı romanda, hâkim olan mekân mahallenin söz konusu kırathanesidir. Kırathane, insanların bir araya gelip dertleştiği, durum değerlendirmesinde bulunduğu, bir nevi savaşın manevî gücünün tohumlarının atıldığı bir yerdir. Çünkü bu mekânda özellikle Şairin öne sürmüş olduğu görüşler, çevresinde ve bilhassa gençlerde çok büyük etki uyandırır ve onlar gerekirse vatan yolunda ölmek; ne olursa olsun hiçbir zaman ümidi kaybetmemek gerektiği yolunda yönlendirir. Konusu Çanakkale Muharebeleri olsa da, daha çok cephe gerisinin anlatıldığı romanda Çanakkale Cephesi, genellikle fon olarak yer almış; -Elifçe'nin cepheye gitmesinden sonra Mehmet'in şehit olduğu bölüm hariç- ve romanda vakaların cereyan ettiği bir mekân olarak kullanılmamıştır. Romanda cephede yaşamlanlardan çok, bu yaşamlanların cephe gerisinde nasıl görüldüğü üzerinde durulmuştur.

Mehmet Kaplan'ın "Tarihe Sığmayan Destan Çanakkale" romanda anlatılanlar, Birinci Dünya Savaşı içinde, Çanakkale Muharebelerinin cereyan ettiği zamanda geçmektedir. Roman, aşağı-yukarı itilaf Güçlerinin Çanakkale'ye ilk saldırılarının gerçekleştiği 3 Kasım 1914 tarihinden, Türklerin İtilaf Güçlerine karşı kesin bir başarı kazandığı Ağustos 1915 tarihine kadar olan zaman dilimini içermektedir. Bu da yaklaşık dokuz aylık bir zaman dilimini ifade eder. Romanın sonunda yetmiş dokuz yıllık bir zaman atlaması söz konusudur. Bu bölümde 1994 yılında gerçekleştirilen bir Şafak Ayinine ve Hasan Yiğit'in bu ayinde baş mesajları içeren konuşmasına yer verilmektedir. "Tarihe Sığmayan Destan Çanakkale" romanında mekân, Çanakkale Cephesi'dir. Büyük oranda açık mekânların kullanıldığı romanda, mekânla ilgili olarak herhangi bir tasvirde bulunulmamıştır. Romandaki tek kapalı mekân, Sökeli Hasan'ın bacağını kaybettikten sonra yattığı hastanedir. Vaka ile mekân arasında direkt olarak ilgi bulunsa da mekânın kahramanlar veya yazar anlatıcı tarafından nasıl görüldüğü veya algılandığına temas edilmemiştir. Siperler, sargı yerleri, hastaneler gibi savaş ortamına ait mekânların insan psikolojisi üzerindeki etkileri, söz konusu bu mekânların romandaki kahramanlar tarafından nasıl görüldüğü gibi önemli hususlar, eserde ihmal edilmiştir.

"Çanakkale'de Çocuklar Da Savaştı" romanında da anlatılanlar, genelde Birinci Dünya Savaşı yıllarında; özelde Çanakkale Muharebeleri zamanında geçer. Daha net olarak ifade edilecek olursa, romanda asıl vaka, İtilaf Güçlerinin karaya asker çıkarmaya başladığı 25 Nisan 1915 tarihinden başlar, yapılan kara muharebeleri sonrasında yenilerek geri çekilmeye başladıkları Ağustos-Eylül 1915 tarihinde sona ^{131-606,61-1} Mu*
erer. Romanda bu tarihler açık bir biçimde belirtilmemiş olup, anlatılan vakaların

Çanakkale

Konu

no

işaret ettiği tarihler göz önüne alınarak tespit edilmiştir. Neredeyse tamamen açık mekânın kullanıldığı romanda vaka, Çanakkale'de, cepheye çok yakın olduğu belli olan bir köyde, o köyün çevresinde ve kısmen de olsa yakın muharebe hatlarında geçmektedir. Köyün ismi belirtilmemekle birlikte, genel durumu hakkında da pek bilgi verilmemiştir. Dolayısıyla romandaki vakanın geçmiş olduğu mekânın özellikleri, vakalara ve kişilere olan etkisi hakkında yorumda bulunmak, pek mümkün değildir. Mekân unsuru, Çanakkale Muharebelerini konu edinen çoğu romanda olduğu gibi bu romanda da ihmal edilmiştir.

2. SONUÇ

Konu ile ilgili olarak tarafımızdan tespit edilen romanlardan çoğunun, sanat endişesinden tamamen uzak bir yaklaşımla kaleme alınmış olduğu belirtilebilir. Zira inceleme konusu olan romanlardan çoğunun roman sanatı açısından ciddi zafiyetler taşıdığı da bir gerçektir. Genel olarak bakıldığında, Buket Uzunerin "Uzun Beyaz Bulut Gelibolu" romanı ile Serpil Ural'ın "Şafakta Yanan Mumlar" adlı romanı hariç, Çanakkale Muharebelerini konu edinen diğer romanların, "tarihî roman" türünde oldukları görülmektedir. Bunun yanında söz konusu romanların, vakanın cereyan etmiş olduğu devri yansıtmada, gerek kişiler, gerekse de sosyal yapı ve ortam bakımından bazı eksiklikler içerdiği şeklinde bir değerlendirmede bulunulabilir. Nitekim inceleme konusu olan romanlarda muharebe ortamından başka, cephe gerisi sosyal yaşam, insanların ilişkileri, düşünüş biçimleri, endişeleri, korkulan veya sevinçleri gibi hususlar, çoğunlukla ihmal edilmiştir.

Roman kişileri bakımından söz konusu eserlere bakıldığında, çoğunlukla kahramanların psikolojik derinlikten yoksun oldukları görülmektedir. Yüzeysel olarak oluşturulan roman kişileri, karakteristik özelliklerinden ziyade büyük oranda tipik özellikleriyle romanda geçer. Çoğunlukla idealize edilen ön plandaki roman kahramanların; vatansever, millî ve dinî duygulan son derece güçlü, vatani her şeyin üstünde gören ve vatan için canlarını dahi seve seve verebilen yapıda oldukları ifade edilebilir. Türk tarafında gözüken roman kişileri içinde olumsuz sayılabilecek tip sayısı, yok denecek kadar azdır. İtilaf Güçlerinde yer alan kişiler de, hep müspet yanlarıyla ele alınmıştır. Bunların da neredeyse tamamı, içinde buldukları savaşta Türklerin haklı olduğunu düşünür.

İnceleme konusu olan romanların çoğunda, özgün bir konu bulunduğunu söylemek, oldukça güçtür. Çoğunlukla iyi kurgulanmamış, bu romanlar içinde "Uzun Beyaz Bulut Gelibolu", "Şafakta Yanan Mumlar" ve "...ve Çanakkale" romanlar, diğerlerinden nispeten ayrılır.

Tamamında hakim bakış açısı (Aktaş, 1991: 84)'nın kullanıldığı söz konusu romanlarda zaman unsuru da genellikle aynıdır. "Uzun Beyaz Bulut Gelibolu" ve "Şafakta Yanan Mumlar" dışındaki diğer romanlarda vaka zamanı, Çanakkale Muharebelerinin cereyan ettiği 1915 yılıdır. Bu romanlarda vaka, genellikle 18 Mart'taki büyük deniz muharebeleri öncesinden başlar, İtilaf Güçlerinin geri çekildiği Aralık veya Ocak 1916 tarihinde sona erer. Farklılık arz eden söz konusu iki romanda ise vakaların bugünkü zaman diliminde geçtiği görülür.

Bütün romanların vazgeçilmez mekânı, doğal olarak Çanakkale olmuştur. Çanakkale Cephesi içinde yer alan muharebe alanları, vakaların cereyan ettiği yerlerdir. Bundan başka Filistin Cephesi (...ve Çanakkale), Avustralya (Şafakta Yanan Mumlar), Kastamonu (Zulüm Dağları Aşar Çanakkale İçinde), Gönen (Çanakkale Askerine Rütbe Gerekmez) ve Kemah (Çanakkale Mahşeri) da birer mekân unsuru olarak kullanılmıştır. "Uzun Beyaz Bulut Gelibolu", "Tarihe Sığmayan Destan Çanakkale", "Zulüm Dağları Aşar Çanakkale İçinde", "Şafakta Yanan Mumlar", "Çanakkale'de Çocuklar da Savaştı" ve "Çanakkale Askerine Rütbe Gerekmez" romanları dışında kalan diğer romanlarda ortak mekân unsurlarından birinin de İstanbul olduğu dikkati çeker.

İNCELENEN ROMANLAR

Sepetçioğlu, M. N. (2000a). *1- ...ve Çanakkale-Geldiler*. (7. Basım). İstanbul: İrfan Yayınları.

Sepetçioğlu, M. N. (2000b). *2- ...ve Çanakkale-Gördüler*. (7. Basım). İstanbul: İrfan Yayınları.

Sepetçioğlu, M. N. (2000c). *3- ...ve Çanakkale-Döndüler*. (7. Basım). İstanbul: İrfan Yayınları.

Özol, S. (1998). *Çanakkale Askerine Rütbe Gerekmez*. İstanbul: Kastaş Yayınları.

Niyazi, M. (2004). *Çanakkale Mahşeri*. (22. Basım). İstanbul: Ötüken Yayınları.

Uzuner, B. (2001). *Uzun Beyaz Bulut Gelibolu*. (6. Basım). İstanbul: Remzi Yayınları.

Ural, S. (2003). *Şafakta Yanan Mumlar*. (2. Basım). Ankara: Bilgi Yayınları.

Bilgin, İ. (2005). *Çanakkale'ye Gidenler-Şu Boğaz Harbi*. (5. Basım). İstanbul: Babıali Kültür Yayınları.

Bilgin, İ. (2004). *Gelibolu-Yenilmezlerin Yenildiği Yer*. (3. Basım). İstanbul: Babıali Kültür Yayınları.

Özen, R. (2000). *Zulüm Dağları Aşar Çanakkale İçinde*. Ankara: Kültür Bakanlığı

Yayınlan.

Kaplan, M. (2003). *Tarihe Sığmayan Destan Çanakkale*. (2. Basım). İstanbul: Gençlik

Yayımlar.

Çanakkale

Koçak, S. ve S. (2006). *Çanakkale'de Çocuklar da Savaştı*. İstanbul: Çilek Yayınlan. Muharebelerini
Konu

KAYNAKÇA

100

Aktaş, Ş. (1991). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Akçağ
Yayımlan.

Argunşah, H. (1990). Çanakkale'de Yazılan Destanın Romanı (...ve Çanakkale, 1-
Geldiler, 2-Gördüler, 3-Döndüler). *Türk Edebiyatı*. Sayı 198. (Nisan 1990).
55-57

Çetişli, İ. (2004). *Metin Tahlillerine Giriş-2*. Ankara: Akçağ Yayınlan.

Çoban, A. (2004). *Edebiyatta Üslup Üzerine*. Ankara: Akçağ Yayınlan.

Dinç, Ö. (1999). Bir Zaferin Adı Olan 'Çanakkale' İçin Yazılmış Üç Romana Bir Yazı.
Bilge. Sayı 22. (Güz 1999). 54-56

Forster, E. M. (1985). *Roman Sanatı*. İstanbul: Adam Yayınlan.

Gülendam, R. (2002). Romanda Çanakkale Savaşı. *Dergâh*. Sayı 148. (Haziran
2002). 21-23

Gülendam, R. (2006). Türk Romanında Çanakkale Savaşı. *Eğitim*. Sayı 72. (Şubat
2006). 39-47

Lukacs, G. (2003). *Roman Kuramı*. İstanbul: Metis Yayınlan.

Stevick, P. (2004). *Roman Teorisi*. Ankara: Akçağ Yayınlan.

Tekin, M. (2004). *Roman Sanatı*. İstanbul: Ötüken Yayınlan.

Yardımcı, M. N. (2000). *Romancılar Konuşuyor*. İstanbul: Kaknüs Yayınlan.

Celal MAT

1974 yılında Almanya'da doğdu, ilk ve orta öğrenimini Şanlıurfa'da tamamladı. 1998 yılında
Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. 1996
yılında aynı üniversitenin Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği bölümünde
yüksek lisans öğrenimini tamamladı. Halen Türk Silahlı Kuvvetleri'nde Türk Dili ve Edebiyatı
Öğretmeni olarak görev yapmaktadır.